

نظارت تسهیلات اعطایی

نظارت، یعنی مراقبت در اجرای امور.

از قانون محاسبات عمومی مصوب سال ۱۳۶۶ (حسابهای درآمد و هزینه دولت) و قانون برنامه و بودجه مصوب ۱۳۵۲/۱۲/۱۰ و همچنین ماده ۱۳۵ از فصل دوازدهم قانون برنامه چهارم توسعه کشور. در قانون اساسی کشورمان نیز به مقوله "نظارت" به عنوان ابزار قدرتمند و کارآمد مدیریتی نگاه شده است. هم چنین ماده ۴ آیین نامه فصل سوم قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) نیز به صراحت بر نظارت تأکید نموده است.

اهداف نظارت: هدف از نظارت بر تخصیص منابع، در واقع، اجرای کامل مندرجات مصوبه صادره است. با اعمال نظارت دقیق و همه جانبه بر اجرای مصوبه، خطاهای احتمالی مشخص و گرفته می شود و اعطای تسهیلات در مسیر درست خود هدایت می گردد. شایان ذکر است که "نظارت" به معنی "دخالت" در اداره امور مشتری یا طرف قرارداد نیست، بلکه انجام نظارت باید معطوف به دستیابی به اهداف اصلی آن باشد

مطالبات معوق نظام بانکی، یکی از موضوعات بسیار مهم و پایه ای این نظام در کشورمان است و براساس پژوهش های انجام شده، عمده ترین عوامل ایجاد مطالبات معوق، همانا نبود یا ضعف نظارت های لازم پیش و پس از اعطای تسهیلات و همچنین زمان برگشت آن است.

تعریف نظارت: نظارت در لغت به معنای "مراقبت در اجرای امور" است و در علوم مختلف از واژگان معادل دیگری نیز استفاده می شود، همچون "پایش" در مدیریت و "مونیتورینگ" در علوم پزشکی که البته دارای تفاوت هایی نیز هستند.

نظارت در عمل، بررسی و اعمال روش های معین و مشخص به منظور تحقق اهداف تصویب کننده اعتبار و انجام اقدامات اصلاحی برای پیشگیری از تکرار احتمالی انحرافات و دستیابی به نتایج مورد نظر می باشد.

الزامات قانونی نظارت: الزامات قانونی نظارت عبارتند

وظایف و امور نظارتی، نباید وابسته به شخص باشند.

- ۲) بررسی فنی طرح مشتمل بر محل اجرای طرح و ساختمان ها، ماشین آلات، تجهیزات و تأسیسات.
- ۳) بررسی مالی طرح.
- ۴) بررسی اقتصادی طرح.

مهم نیست گزارش را چه کسی و با چه عنوان تهیه می کند؛ مهم آن است که موارد اشاره شده به دقت بررسی شوند و در گزارش به طور مشخص و روشن بیان گردند.

مراحل نظارت: از آنجا که برای پرداخت هرگونه تسهیلاتی، صدور مجوز یا مصوبه اعتباری - شامل خطوط اصلی، میزان و چگونگی اعطای تسهیلات، اخذ وثایق، نظارت و...- نیاز می باشد، بنابراین، برای کاربردی شدن بحث نظارت، در دو مرحله بررسی می شود:

الف) نظارت پیش از تصمیم گیری یا صدور مصوبه ارکان اعتباری.

ب) نظارت پس از صدور مصوبه اعتباری.

ویژگی های کارشناسان ناظر اعتباری بانک: نیروهایی که به عنوان کارشناس ناظر در نظام بانکی کشور فعالیت می نمایند، باید از ویژگی هایی برخوردار باشند از جمله: اشراف کامل به عقود اسلامی، سپری نمودن دوره تهیه گزارش طرح های ایجاد، توسعه و تکمیل، اشراف کامل به تجزیه و تحلیل گزارش های کارشناسی، آشنایی کامل به اصول و فنون گزارش نویسی، داشتن دست کم لیسانس بر حسب

و ضمن پرداختن به وظایف اصلی خود، می باید از پرداختن به امور حسابرسی، بازرسی، سندرسی و مانند آن پرهیز نماید.
ارکان نظارت: وظایف و امور نظارتی نباید وابسته به شخص باشد. از این رو، نظام نظارت باید سازمان یافته و به طور خودکار عمل نماید و بودن یا نبودن اشخاصی خاص در انجام وظایف آن تأثیر نداشته باشد. بر این اساس، ارکان نظارت را می توان به دو گروه تقسیم کرد: ناظر موظف و ناظر غیرموظف.

انواع نظارت: ۱) نظارت عمومی که توسط بانک مرکزی اعمال می شود؛ ۲) نظارت اداری که توسط مدیران عامل بانک ها اعمال می شود؛ ۳) نظارت عملیاتی توسط واحدهای نظارتی.

ارکان نظارت عملیاتی بانک ها بایست با توجه به وظایف اصلی تعیین شده و اطمینان از مصرف درست تسهیلات اعطایی که در مواقع ضروری از طریق اعزام و بازدید ناظر از محل موضوع نظارت انجام می گیرد، ضمن اخذ اسناد و مدارک، فیلم و عکس از متقاضی تسهیلات مبنی بر هزینه های انجام شده موضوع قرارداد، از پرداختن به امور حسابرسی، بازرسی، سندرسی و مانند آن پرهیز نماید.

مرور اجمالی بر وظایف کلی کارشناسان اعتباری بانک

۱) بررسی تقاضای درخواست کننده تسهیلات و کنترل های عمومی مدارک.

**بخش اصلی
مسئولیت برگشت
منابع اعطایی، بر
عهده شعب می باشد
و به همین لحاظ،
نظارت بر چگونگی
مصرف تسهیلات
اعطایی ضروری
است.**

مهم نیست که گزارش
را چه کسی و با چه
عنوانی تهیه می‌کند؛
مهم آن است که موارد
اشاره شده به دقت
بررسی شوند و
در گزارش به طور
مشخص و روشن
بیان گردند.

نیاز و تخصص زمینه های فعالیت بانک، دارا بودن سابقه کار مفید، آشنایی نسبی با زبان انگلیسی و کامپیوتر، سپری نمودن دوره نظارت بر عقوداسلامی، آشنایی کامل با ارزیابی املاک، آشنایی و اشراف کافی به تجزیه و تحلیل صورت های مالی، سپری نمودن دوره تنظیم قرارداد، آشنایی لازم با انواع شغل‌ها و واحدهای تولیدی و مجوزات و شرایط اخذ آن (برای کسب این تجربه، افراد داوطلب نظارت بهتر است زمانی را در واحدهای اطلاعات اعتباری سپری نمایند)، قدرت بیان مناسب و توانایی لازم برای امور نظارتی.

وظایف ناظر پس از دریافت مصوبه اعتباری: پس از صدور مصوبه از سوی رکن صادرکننده، ناظر طرح می‌بایست اقدامات زیر را اجرا نماید: الف) مطالعه و بررسی مصوبه و گزارش کارشناسی؛ ب) برقراری ارتباط با متقاضی تسهیلات؛ پ) احراز شرایط مصوبه و انعقاد قرارداد؛ ت) مطالعه و بررسی مفاد قرارداد انعقادی؛ ث) هدایت طرح با روش های نظارتی. ضمناً برای اطمینان یافتن نسبت به انجام هزینه های اعلام شده از سوی مشتری و هدایت و پیش برد عملیات اجرایی، ناظر و واحد نظارت بانک می‌تواند هر یک یا ادغامی از روش های زیر را به کار بندد: ۱) بازدید از محل طرح؛ ۲) کاربرد ابزارهای دیداری؛ ۳) بررسی سایر مدارک.

کالای زیر کلید بانک: از دیگر ابزارهای نظارت بر مصرف تسهیلات اعطایی، زیر کلید قرار دادن موضوع تسهیلات می‌باشد و دلیل آن هم به شرح زیر است:

نظارت، یعنی کاهش ریسک.

**نظارت بر تسهیلات
اعطایی، یعنی بررسی
و اعمال روش‌های
معین و مشخص به
منظور تحقق اهداف
تصویب‌کننده اعتبار
و انجام اقدامات
اصلاحی برای
پیشگیری از تکرار
احتمالی انحرافات و
دستیابی به نتایج
مورد نظر.**

(۱) متقاضی تسهیلات دارای بدهی معوق می باشد.
(۲) کارخانه یا محل فعالیت مشتری دایر بوده و بیشتر به دلیل کمبود مواد اولیه یا سایر موارد دچار مشکل شده است.
(۳) با توجه به موارد فوق، رابطه بانک با مشتری عملاً در بن بست قرار می گیرد و به منظور حل این مسأله، مواد اولیه مورد نیاز بنگاه اقتصادی برای یک دوره تولید خریداری و با شرایطی خاص زیر کلید قرار می گیرد، از جمله این که محل زیرکلید قراردادن کالا باید شرایط ویژه ای داشته باشد که مجموعه مذکور به طور کامل همه این شرایط از جمله مراحل و شماتیک ترخیص و صدور کالا در گمرک کشور ذکر شده است.

روش تشخیص کسری کار در طرح و پروژه‌های ساختمانی: باتوجه به شرایط مشتری و برای اطمینان یافتن از تأمین به موقع منابع متقاضی، ارکان اعتباری به روش زیر تصمیم می گیرند:

(۱) اعطای تسهیلات متناسب با پیشرفت فیزیکی. در این روش سهم‌الشرکه بانک و مشتری متناسب، به حساب مشترک واریز و صرف هزینه‌های اجرایی خواهد شد.

(۲) اعطای تسهیلات پس از هزینه شدن سهم‌الشرکه مشتری (به صورت غیرنقدی) و یا از طریق تأمین نقدی آن با تودیع نزد بانک.

(۳) انجام قسمتی از عملیات اجرایی طرح به صورت کامل با منابع مشتری.

برگرفته از کتاب: نظارت تسهیلات اعطایی در بانکداری بدون ربا
نوشته: اصغر پورمتین و علی اصغر علیزاده

بدیهی است که نظارت بر انجام عملیات طرح به هر یک از سه روش مذکور، تابع شرایط خاصی بوده و نحوه استخراج کسری کار احتمالی نیز مستلزم عملیات تخصصی